

CRIZA ECONOMICĂ ȘI DREPTURILE ECONOMICE ALE OMULUI ÎN ROMÂNIA

MARILENA ENE

ABSTRACT

The economic and social rights regulated by international, regional and national instruments enjoy the same guarantee as the other fundamental human rights and freedoms. The way how states have responded to the economic crisis was analyzed in various aspects by analysts and experts, and so were the decisions of states that have significantly affected the exercise of fundamental human rights enshrined in the various treaties and laws. During 2008-2010, in our country, by implementing an unjustified policy of austerity, the Government developed a strategy which affected fundamental human rights, by measures which were in flagrant contradiction with the spirit and provisions of the Constitution. Surprisingly, the Constitutional Court, examining these measures in a subjective and conjectural manner interpreted those legal provisions using the argument that the state may restrict the exercise of the rights and freedoms under Article 53 of the Constitution, without taking into account the provisions of Article 47, which provided the citizens' right to a civilized and decent living and without setting a limit until this restriction can be applied.

Keywords: economic and social rights, legal norms of protection, limitation, legal and economic impact, as gained reasonable life

RÉSUMÉ

Les droits économiques et sociaux réglementés par les instruments internationaux, régionaux et nationaux bénéficient de la même garantie que les autres droits et libertés fondamentaux de l'homme. Comment les états ont répondu à la crise économique dans les différents aspects ont été analysés par des analystes et des experts, et aussi ont été analysés les décisions des États qui considérablement ont affecté l'exercice des droits humains fondamentaux inscrits dans les traités et de diverses lois. Au cours de 2008-2010, dans notre pays, par la politique d'austérité mise en œuvre injustifiée année, le gouvernement a élaboré une stratégie qui a affecté les droits humains fondamentaux, qui ont été par des mesures contradiction flagrante avec l'esprit et les dispositions de la Constitution. Étonnamment, la Cour constitutionnelle, l'examen de ces mesures dans les interprétées Ces et juridiques dispositions mode subjectif et conjoncturelles en utilisant l'argument que le gouvernement peut restreindre l'exercice des droits en vertu de l'article 53 et des libertés de la Constitution, sans prendre en compte les dispositions de l'article 47, qui a fourni Le droit des citoyens à une vie civilisée et décente et sans réglage de la limite Jusqu'à cette restriction peut être appliqué.

Mots-clés: droits économiques et sociaux, des normes juridiques de protection, la limitation, juridique et de l'impact économique, je ai gagné la vie raisonnable

Criza economică a afectat în mod semnificativ viața cetățenilor tuturor statelor și a suscitât discuții aprinse din punct de vedere economic. Reacția statelor afectate de criza economică a fost subiectul multor articole și lucrări în domeniul economic, inclusiv al finanțelor publice¹ însă specialiștii au realizat că este necesară analizarea crizei din perspectiva dreptului constituțional și a drepturilor omului². Mai ales că la o analiză mai atentă s-a observat că deciziile adoptate de state au afectat în mod semnificativ exercitarea drepturilor fundamentale ale persoanei statuate și acceptate la nivel internațional și în special drepturile economice și sociale.

¹ A se vedea **Jonathon Gruber**, *Public Finance Public Policy*, Worth Publishers, Ediția 3, New York, 2011, p. 91.

² A se vedea **Aoife Nolan**, *Economic and Social Rights after the Global Financial Crisis, Introduction*, Cambridge University Press, Cambridge, U. K. , 2014, p. 1 și urm.

Așa cum a menționat și în literatura de specialitate, drepturile omului se regăsesc și în viața economică, atât prin protecția asigurată de Convenția Europeană a Drepturilor Omului societăților în ceea ce privește protecția bunurilor, dar având implicații și în dreptul concurenței, dreptul fiscal și al protecției sociale³.

O atenție deosebită vom acorda drepturilor reglementate la nivel internațional în Declarația Universală a Drepturilor Omului și în Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale adoptate la nivelul Organizației Națiunilor Unite și reluate la nivelul Uniunii Europene în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Drepturile economice. Drepturile economice-

³ A se vedea **Jean-François Renucci**, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, Editura Hamangiu, Ediția tradusă, 2009, p. 51.

ce sunt definite în doctrină ca fiind acele drepturi ale omului care se referă la natura și condițiile în care o persoană își desfășoară munca, respectiv dreptul la muncă, la condiții de muncă decente și la un salariu echitabil, dreptul de a înființa și de a se asocia în sindicate și dreptul la securitate socială⁴. Aceste drepturi sunt reglementate la nivelul Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea Generală a Națiunilor Unite („Declarația”) în articolele 22, 23 și 24 și în cuprinsul Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale în articolele 6, 7, 8 și 9 din Partea a III-a⁵.

Principala caracteristică juridică identificată la nivelul doctrinei cu privire la aceste drepturi, alături de drepturile sociale și culturale, este aceea că reprezintă drepturi de creață aparținând persoanei fizice asupra statului. Această trăsătură le deosebește de categoria drepturilor civile și politice, care oferă persoanelor dreptul de a opta și libertatea de acțiune⁶ și care au constituit „un obiect de luptă, revendicări”. Astfel, art. 22 din Declarație prevede că „*orice persoană are dreptul să obțină realizarea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea sa și libera dezvoltare a personalității sale*”.

La nivel european, drepturile omului sunt reglementate în mai multe documente, care coexistă cu cele internaționale deja menționate, respectiv Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția Europeană) și Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, care a devenit obligatorie

pentru Statele Membre de la data intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona.

În Constituția României drepturile economice sunt reglementate de art. 40 Dreptul de asociere, art. 41 Munca și protecția socială a muncii, art. 42 Interzicerea muncii forțate, art. 43 Dreptul la grevă, art. 44 Dreptul de proprietate privată și art. 47 Nivelul de trai.

Este necesar să menționăm că deosebit de relevant în demersul privind protecția drepturilor omului în România este și articolul 20, care prevede că orice dispoziții constituționale „*privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte*”, iar în ipoteza unei neconcordanțe între legile naționale și tratatele internaționale la care România este parte, „*au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile*”.

Așadar orice analiză pertinentă în domeniul protecției drepturilor omului, inclusiv a drepturilor economice, presupune interpretarea concomitentă a prevederilor din tratatele internaționale la care România este parte, a normelor europene (Convenția Europeană), ale Uniunii Europene și a dispozițiilor constituționale⁸, aplicându-se în final acele dispoziții care sunt mai favorabile persoanei.

Exercițiul drepturilor economice în România în contextul crizei economice. În a doua jumătate a anului 2008 a fost evidentă criza economică și financiară mondială astfel că la nivel național Guvernul a început să adopte măsuri de diminuare a cheltuielilor bugetare, inclusiv eliminarea unor creșteri salariale, invocând ca temei necesitatea evitării deficitului bugetar excesiv și a plafonului datoriei publice, stabilite „printr-un protocol (care este anexă la Tratat) privind procedura aplicabilă în caz de deficit excesiv (3% din PIB)”⁹.

⁸ A se vedea **Jean-Francois Renucci**, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, traducere, Editura Hamangiu, 2009, p. 57.

⁹ Textul este reprodus din fundamentarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 136/2008, inclusă în preambulul acestui act normativ publicat în M. Of. , I, nr. 739 din 31 octombrie 2008.

⁴ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Drepturile omului – un sistem în evoluție*, IRDO, Ediția a 2-a, 2008, p. 94.

⁵ Pactul a fost adoptat și deschis spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966 prin Rezoluția 2200 A (XXI) și a intrat în vigoare la 3 ianuarie 1976. România a ratificat Pactul la 31 octombrie 1974 prin Decretul nr. 212, publicat în Buletinul Oficial al României, Partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

⁶ A se vedea **Irina Moroianu Zlătescu**, *Drepturile sociale în Uniunea Europeană*, în Revista „Drepturile Omului” nr. 2/2011, p. 48 și urm.

⁷ A se vedea **Victor Dan Zlătescu, Irina Moroianu Zlătescu**, *Repere pentru o filozofie a drepturilor omului*, IRDO, București, 2003, p. 10 și urm.

Măsurile au continuat în 2009, culminând în 2010 cu adoptarea Legii nr. 118 din 30 iunie 2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar.

Primele acte normative și deciziile Curții Constituționale cu privire la drepturile economice. Una dintre primele măsuri luate de Guvern pentru a combate criza economică globală care părea că afectează și România a fost adoptarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 136 din 28 octombrie 2008 privind stabilirea unor măsuri pentru salarizarea personalului din învățământ în anul 2008. Prin acest act au fost modificate condițiile de majorare a salariilor personalului din învățământ stabilite la începutul anului 2008.

Împotriva acestui act normativ Avocatul Poporului a ridicat direct excepția de neconstituționalitate susținând, printre altele, că printr-o ordonanță de urgență nu pot fi afectate drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute în Constituția României, inclusiv dreptul la salariu care este un drept fundamental rezultat din prevederile art. 41 alin. (4) din Constituție și din pactele și convențiile la care România este parte.

Prin Decizia nr. 1221 din 12 noiembrie 2008 Curtea Constituțională, fără a argumenta în detaliu și fără a primi din partea Guvernului un punct de vedere argumentat, a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 136/2008 afectează drepturi fundamentale ale persoanei, precum dreptul la muncă și la protecție socială și dreptul la un nivel de trai decent.

Consecvent, Guvernul României a emis ulterior un nou act normativ, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 151/2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 15/2008 privind creșterile salariale ce se vor acorda în anul 2008 personalului din învățământ. Curtea Constituțională a analizat din nou și în două decizii succesive¹⁰ a ajuns la concluzia că și

¹⁰ Decizia nr. 842 din 2 iunie 2009 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 2 și 3 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 151/2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 15/2008 privind creșterile salariale ce se vor acorda în anul 2008 personalului din învățământ, publicată în M. Of. , I nr. 464 din 6 iulie 2009; Decizia nr. 989 din 30

această ordonanță încalcă dispozițiile constituționale, inclusiv art. 41, art. 47 alin. (1)¹¹ din Constituția României.

Cu toate că argumentele Guvernului în adoptarea acestor acte normative, menționate în preambulul actelor, au fost legate în ambele cazuri de criza economică și financiară mondială care afectează stabilitatea economică a României, de riscul de a intra în stagflație, dezechilibrarea bugetului, creșterea deficitului public, totuși Curtea Constituțională, în niciuna din aceste decizii, nu a luat în considerare vreun argument care să facă cel puțin trimitere la criza economică și necesitatea menținerii echilibrului bugetar.

Aceste două acte normative adoptate de Guvern în anul 2008, fără o analiză atentă a impactului economic și juridic, au și în prezent repercusiuni asupra bugetului public având în vedere că salariații din sistemul de învățământ au obținut hotărâri judecătorești definitive și irevocabile prin care statul a fost obligat să le achite drepturi salariale recunoscute, însă bugetul public nu poate susține plata într-o singură tranșă fiind adoptate acte normative care prevăd eşalonarea până în 2016¹².

Situația drepturilor economice începând cu 2009. Pentru a exista o legitimitate în adoptarea soluțiilor de reducere a cheltuielilor bugetare, inclusiv a salariilor, Guvernul României a elaborat împreună cu Banca Națională a României o strategie globală de ancorare fermă a politicilor macroeconomice și

iunie 2009 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 2 și 3 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 151/2008 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 15/2008 privind creșterile salariale ce se vor acorda în anul 2008 personalului din învățământ și a celor ale art. 2 și art. 3 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2009 privind unele măsuri în domeniul salarizării personalului din sectorul bugetar, publicată în M. Of. , I nr. 531 din 31 iulie 2009.

¹¹ Art. 47 alin. (1) din Constituție prevede „Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent”.

¹² Ordonanță de Urgență a Guvernului nr. 71 din 17 iunie 2009 privind plata unor sume prevăzute în titluri executorii având ca obiect acordarea de drepturi salariale personalului din sectorul bugetar, aprobată cu modificări prin Legea nr. 230/2011, publicată în M. Of. , I, nr. 416 din data de 18 iunie 2009.

de reducere a tensiunilor de pe piața financiară pe care a transmis-o Comisiei Europene în vederea obținerii unei asistențe financiare. Prin Decizia Consiliului Uniunii Europene 2009/458/CE din 6 mai 2009 de acordare de asistență reciprocă României s-a luat act că România, prin Guvern și Banca Națională a României, a elaborat strategia și s-a angajat să reducă deficitul fiscal de la 5,4% din PIB în 2008 la 5,1% din PIB în 2009 și sub 3% din PIB până în 2011.

Ulterior, în *Decizia Consiliului Uniunii Europene 2009/459/CE din 6 mai 2009 de acordare de asistență financiară comunitară pe termen mediu României* au fost consemnate măsurile pe care România trebuie să le implementeze în vederea obținerii asistenței financiare, printre care și: diminuarea cheltuielilor cu salariile din sectorul public în termeni nominali față de rezultatele din 2008, prin anularea creșterilor salariale din acest sector (totalizând 5% în termeni nominali) programată pentru 2009 (sau prin reduceri suplimentare de personal producând un efect echivalent) și prin reducerea locurilor de muncă din sectorul public, inclusiv prin înlocuirea numai a unui angajat din șapte care părăsește sectorul public (...); restructurarea salarizării în sistemul bugetar, inclusiv prin unificarea și simplificarea grilelor de salarizare și revizuirea sistemului de sporuri (...); schimbarea unor parametri principali ai sistemului de pensii prin evoluția spre indexarea pensiilor în funcție de prețurile de consum mai degrabă decât în funcție de nivelul salariilor, împreună cu continuarea creșterii graduale a vârstei de pensionare peste cea prevăzută în planurile aprobate în prezent, în special pentru femei, și introducerea treptată a contribuțiilor la fondul de pensii pentru grupurile de angajați publici care sunt în prezent excluși de la acestea.

Măsurile propuse și aprobate de Comisia Europeană au fost preluate și în Acordul Stand-By semnat cu Fondul Monetar Internațional, ratificat prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 99/2009¹³, aprobată

¹³ Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 99/2009 privind ratificarea Aranjamentului stand-by dintre România și Fondul Monetar Internațional, convenit prin Scrisoarea de intenție transmisă de autoritățile române, semnată la

prin Legea nr. 37/2010.

În vederea implementării măsurilor asumate, au fost adoptate mai multe acte normative, care au suscitat dezbateri la nivelul societății civile dar și la nivelul Curții Constituționale din perspectiva încălcării drepturilor fundamentale ale persoanei.

Primul act normativ avut în vedere este Legea nr. 329 din 5 noiembrie 2009 privind reorganizarea unor autorități și Instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional¹⁴. Prin acest act normativ au fost luate mai multe măsuri, printre care și unele care să aibă ca efect diminuarea cheltuielilor bugetare, precum reglementarea regimului cumulului pensiilor cu veniturile salariale în sectorul public sau diminuarea cheltuielilor de personal cu 15,5% lunar în perioada octombrie – decembrie 2009.

După adoptarea în Parlament, un grup de parlamentari a formulat o obiecție de neconstituționalitate considerând, în ceea ce privește măsurile menționate, că sunt încălcate drepturile fundamentale ale persoanei instituite la nivel constituțional în art. 41 alin. (1) și alin. (5) referitoare la dreptul la muncă și la convențiile colective de muncă și art. 44 referitor la dreptul la proprietate privată.

Prin Decizia nr. 1414 din 4 noiembrie 2009, Curtea Constituțională și-a modificat practica anterioară de declarare a acestor acte normative ca fiind neconstituționale, instituind un argument interesant în ceea ce privește constituționalitatea acestui act normativ din perspectiva drepturilor omului.

În concret, actul normativ menționat este constituțional întrucât (i) drepturile fundamentale ale persoanei nu sunt absolute; (ii) Constituția și tratatele internaționale în materia drepturilor omului admit posibilitatea diminuării

București la 24 aprilie 2009, și prin Decizia Consiliului director al Fondului Monetar Internațional din 4 mai 2009, precum și a Scrisorii suplimentare de intenție, semnată de autoritățile române la data de 8 septembrie 2009 și aprobată prin Decizia Consiliului director al Fondului Monetar Internațional din 21 septembrie 2009, publicată în M. Of. , I, nr. 629 din data de 22 septembrie 2009.

¹⁴ Publicată în M. Of. , I, nr. 796 din 23 noiembrie 2009.

rezonabile a gradului de protecție oferită unor drepturi fundamentale, în anumite momente sau situații, cu respectarea unor condiții, dacă nu este atinsă chiar substanța drepturilor; (iii) art. 53 din Constituție prevede posibilitatea restrângerii exercițiului drepturilor constituționale prin lege dacă măsura restrictivă este temporară, rezonabilă, proporțională cu situația care a determinat-o și se aplică nediscriminatoriu; (iv) măsurile luate sunt excepționale și sunt necesare pentru apărarea securității naționale și ordinii publice.

Fiecare din argumentele reținute de Curtea Constituțională necesită câte un comentariu separat întrucât, așa cum susțin și autorii obiecției de neconstituționalitate, exact aceste condiții nu sunt îndeplinite în totalitate.

Măsura de reducere a salariilor este „temporară” că se referă la perioada octombrie – decembrie 2009, dar măsura interzicerii cumulului pensiei cu veniturile salariale nu mai respectă acest criteriu al temporarului.

Criteriul rezonabilității și cel al proporționalității sunt probabil cel mai dificil de determinat întrucât nu poate fi suficientă prezentarea unor argumente de tipul „scopul adoptării acestei măsuri este combaterea crizei economice, fenomen mondial ce afectează structural economia românească”, „încadrarea în constrângerile bugetare determinate de un fenomen de criză economică”. Cu toate acestea, Curtea Constituțională a reținut că aceste argumente formale sunt valabile și măsurile adoptate sunt compatibile cu Legea fundamentală.

În ceea ce privește aplicarea nediscriminatorie a măsurilor luate, Curtea interpretează că măsurile luate sunt nediscriminatorii întrucât se aplică „tuturor destinatarilor săi – angajați ai autorităților și instituțiilor publice”. Din nou, textul constituțional este interpretat literar fără a se realiza o analiză atentă a noțiunii „nediscriminatorie”, care în contextul constituțional înseamnă că se aplică tuturor persoanelor și nu doar unor categorii clar determinate, atâta timp cât se susține că neluarea acestor măsuri ar afecta „ordinea publică” sau „siguranța națională”.

Ulterior, a fost adoptată de Parlament și

Legea nr. 118 din 30 iunie 2010 privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar¹⁵ prin care au fost introduse noi măsuri de reducere a salariilor personalului din sectorul bugetar dar și a drepturilor de natură salarială (spre exemplu, cuantumul compensației bănești, respectiv al alocației valorice pentru drepturile de hrană și, respectiv, valoarea financiară anuală a normelor de echipare, precum și valoarea financiară a drepturilor de echipament). Și acest act normativ a fost supus controlului constituțional, sesizarea de neconstituționalitate fiind formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Secțiile Unite.

Curtea Constituțională a reținut în Decizia nr. 872 din 25 iunie 2010 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind unele măsuri necesare în vederea restabilirii echilibrului bugetar¹⁶ aceleași argumente de constituționalitate a actului normativ. Într-un singur paragraf Curtea susține că soluția legislativă adoptată de Parlament a fost determinată de „apărarea securității naționale, astfel cum rezultă din expunerea de motive a Guvernului” și că „este evident că securitatea națională nu implică numai securitatea militară, deci domeniul militar, ci are și o componentă socială și economică”. Este astfel respins argumentul Înaltei Curți de Casație și Justiție privind condițiile aplicării „securității naționale”, în limitele și cu respectarea prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, cu modificările și completările ulterioare. Noțiunea de „securitate națională” prevăzută în Constituție include, în opinia Curții, nu numai existența unei situații militare, dar și alte aspecte, precum cele economice, financiare, sociale care ar putea afecta însăși ființa statului prin amploarea și gravitatea fenomenului. De asemenea, Curtea a reținut și în această situație că măsura are o durată limitată în timp, și anume până la data de 31 decembrie 2010, urmând ca de la data de 1 ianuarie 2011 se

¹⁵ Publicată în M. Of. , I, nr. 441 din data de 30 iunie 2010.

¹⁶ Publicată în M. Of. , I, nr. 433 din data de 28 iunie 2010.

revine la cuantumul salariilor/indemnizațiilor și soldelor de dinainte de adoptarea acestor măsuri de diminuare, în condițiile încadrării în politicile sociale și de personal, care, la rândul lor, trebuie să se încadreze în nivelul cheltuielilor bugetare. Evident că la acest moment, o analiză corectă va evidenția faptul că decizia nu a avut efect temporar și că reducerea salariilor s-a păstrat și chiar consolidat.

Interesant de menționat că în această decizie Curtea reține totuși că prevederile legale prin care se diminuează pensia în plată sunt neconstituționale întrucât constituie un drept câștigat, astfel încât diminuarea acesteia nu poate fi acceptată nici măcar cu caracter temporar. Prin sumele plătite sub forma contribuțiilor la bugetul asigurărilor sociale, persoana în cauză practic și-a câștigat dreptul de a primi o pensie în cuantumul rezultat prin aplicarea principiului contributivității; astfel, contributivitatea ca principiu este de esență dreptului la pensie, iar derogările, chiar și temporare, referitoare la obligația statului de a plăti cuantumul pensiei, rezultat în urma aplicării acestui principiu, afectează substanța dreptului la pensie.

Argumentele sunt cel puțin contradictorii întrucât în dreptul muncii dreptul la salariu este de asemenea un drept câștigat. Pe același raționament Curtea ar fi putut să motiveze că salariul stabilit prin contractul individual de muncă este un drept câștigat și nu poate fi acceptată diminuarea.

Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului. În Decizia Mihăieș împotriva României pronunțată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului la data de 6 decembrie 2011, urmare a cererilor formulate de Felicia Mihăieș (cererea nr. 44232/11) și Adrian Gavril Senteș (cererea nr. 44605/11), conexate, prin care aceștia au reclamat, în ceea ce privește reducerea salariilor lor, o ingerință disproporționată în dreptul lor la respectarea bunurilor, s-a decis că aceste cereri sunt inadmisibile și că nu s-a constatat vreo încălcare de către Statul român a dispozițiilor articolului 1 din Protocolul Adițional nr. 1 la Convenție, sub aspectul reducerii cu 25% a salariilor, ca urmare a aplicării Legii nr. 118/2010.

În argumentarea deciziei Curtea a avut ca

punct de pornire următoarele principii desprinse din jurisprudența anterioară:

(i) Prin Convenție nu se conferă dreptul de a primi în continuare un salariu într-un anumit cuantum;

(ii) Nu este suficient ca un reclamant să se bazeze pe existența unei „contestații reale” sau a unei

„plângeri credibile”. O creanță poate fi considerată drept o „valoare patrimonială” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 numai atunci când are un temei suficient în dreptul intern, de exemplu în cazul în care este confirmată de o jurisprudență consacrată a instanțelor;

(iii) Statul are competența să stabilească în mod discreționar remunerațiile provenite de la bugetul statului pe care vrea să le plătească angajaților săi și poate introduce, suspenda sau elimina plata anumitor remunerații, prin intermediul unor modificări legislative.

(iv) În cazul în care o dispoziție legislativă prevede plata unei anumite remunerații și sunt îndeplinite condițiile prevăzute pentru primirea acesteia, atunci autoritățile nu pot refuza să se conformeze dispoziției legislative în cauză în perioada în care aceasta rămâne în vigoare. În mod similar, un reclamant poate invoca o ingerință în dreptul său la respectarea bunurilor, în ceea ce privește salariile, în cazul în care o hotărâre judecătorească definitivă a recunoscut o creanță de acest tip în avantajul său.

Cu privire la situația concretă prezentată de reclamantul Curtea a reținut că prin Legea nr. 118/2010 s-a instituit o ingerință în dreptul de proprietate în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, însă această ingerință a avut un scop de utilitate publică, și anume menținerea echilibrului bugetar între cheltuielile și veniturile publice ale statului care se confruntă cu o situație de criză economică. În acest sens autoritățile naționale se află, în principiu, într-o poziție mai adecvată decât instanța internațională, pentru a stabili ce anume este „de utilitate publică” și este de competența acestora să se pronunțe primele cu privire la existența unei probleme de interes general, într-o anumită marjă. În ceea ce privește noțiunea de „utilitate publică”, aceasta implică și măsuri referitoare la echilibrul între cheltuielile și veniturile bugetare ale statului și este normal ca legiuitorul să dispună de o mare

libertate în conducerea unei politici economice și sociale. Totodată, orice măsură care presupune o ingerință în dreptul la respectarea bunurilor trebuie să păstreze un „echilibru just” între cerințele de interes general ale comunității și imperativele apărării drepturilor fundamentale ale individului și trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat de orice măsură prin care o persoană este privată de proprietatea sa.

De asemenea, în opinia Curții reclamanților nu le-a fost cauzat un prejudiciu disproporționat și excesiv, incompatibil cu dreptul la respectarea bunurilor, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1 și că România nu a depășit marja sa de apreciere și și-a îndeplinit obligația de a păstra un echilibru just între diversele interese în cauză.

Așadar Curtea Europeană a Drepturilor Omului a confirmat soluțiile adoptate de Parlament și certificate din punct de vedere constituțional de Curtea Constituțională, eliminând la momentul respectiv orice discuție din perspectiva nerespectării drepturilor fundamentale ale omului.

Concluzionând, observăm că exercițiul drepturilor economice a fost afectat în mod evident, urmare a crizei financiare și economice globale, în multe țări, inclusiv în România. Inițial, Curtea Constituțională, garant al protecției drepturilor constituționale, a dispus că orice afectarea a drepturilor fundamentale

economice ale persoanei, drepturi complexe care includ și dreptul la salariu, dar și dreptul la condiții rezonabile de viață, care să asigure un trai civilizată și decent cetățenilor, este contrară prevederilor constituționale.

Începând cu anul 2009, și mai ales după ce România a primit asistență financiară din partea Uniunii Europene și a Fondului Monetar Internațional, Curtea Constituțională a interpretat dispozițiile legii fundamentale într-un sens favorabil deciziilor guvernamentale, folosind ca argument că statul poate să restrângă exercițiul drepturilor și libertăților persoanei în condițiile art. 53 din Constituție. Curtea a omis orice analiză a acestor decizii din perspectiva prevederilor art. 47 din Constituție, respectiv dreptul cetățenilor la un trai civilizată și decent. Curtea a analizat actele normative adoptate de Parlament și Guvern conjunctural și subiectiv, având ca argumente doar motivele depuse de către Guvern și incluse în notele de fundamentare, fără a solicita informații economice suplimentare.

Așa cum s-a reținut și în doctrină¹⁷, statele trebuie să își ia în serios obligațiile privind protecția drepturilor omului prevăzute în tratatele și pactele internaționale pe care le-au ratificat. Este reală necesitatea existenței unui echilibru bugetar, dar este obligatoriu ca măsurile luate pentru asigurarea acestui echilibru să fie analizate și mai ales evaluate din perspectiva drepturilor omului.

---

¹⁷A se vedea **Magdalena Sepulveda Carmona**, *Economic and Social Rights after the Global Financial Crisis, Alternatives to austerity: a human rights framework for economic recovery*, Cambridge University Press, Cambridge, U. K. , 2014, p. 49.